

IZIDOR CANKAR: OBRAČUN.

Ko se je Ivan Meliva v svoji ne posebno lepi, pa precej udobni spalnici zbudal, so mu, še preden se je popolnoma zavedel, prišle na misel pesnikove besede »na tleh leže slovenstva stebri stari«; slišal je kasneje še mnogokrat tihi zvok teh besed, slišal jih je včasih sredi mnogih, po sebi neznatnih, pa zanj vendar velepomembnih in usodnih slučajev, ki so se imeli zgoditi ta dan, in večkrat se je moral nasmehnuti, ko mu je ob najresnejših mislih na dogodke, ki so bili zanj odločilni, in v pogovorih, v katerih je točno pretehtaval vsako svojo in tujo besedo, nenadoma oživel v glavi nezmisljen in brez zvezen zvočen spomin: »stebri stari«. Čutil se je, odkod mu hodijo na um ravno te besede, in še bolj, da čuti ob njih nekaj zelo neprijetnega, skoro bolečega. Potem, ko se je popolnoma zdramil, mahaje krog sebe z rokami in krepko zehajoč, in ko se je vprašal, kakor vsako jutro po takih večerih: »Kaj je bilo snoči?« ter mu je vse zagomazelo po glavi neljubih, zelo mučnih spominov, je spoznal, da je med njegovim duševnim stanjem in tistimi pesnikovimi besedami vendarle nekaka, čeprav rahla notranja zveza, in se ni več vznemirjal zaradi tega domisleka; zdel se mu je le smešen.

Toda tisto osnovno trpko čustvo notranje nezadovoljnosti mu je ostalo še nadalje, naj je mislil karkoli. Če se je vprašal, kaj je, si ni vedel odgovora. Kljub temu pa je čudoma opazil, da je nalepem, med premišljevanjem o svoji zaroki, o svojih prijateljih, o svoji službi, o vremenu, o svojih denarnih razmerah, sikal: »To je sramotno! Kako je vse to sramotno!« In vendar so bile te zadeve precej v redu, tako da je sramotnost bila drugod. Držala se je snočnega večera, njegovih pogovorov in precej ostrih preprirov, pri čemer pa tudi ni storil ničesar

takega, da bi si mogel upravičeno in tako trpko očitati. Če je pomislil, kaj ga pravzaprav boli, ni vedel, toda ves tisti nered drobnih, neznatnih spominov ga je vznemirjal, tista razmetanost skoro nezaznavnih dogodljajev, ki so mu z veliko naglico in samovoljno sledeč drug drugemu švigali mimo misli, ne da bi kaj vplivali na njih glavni tok. »Kaj je tedaj z vsem tem?« se je vprašal. »Ustavimo se in preglejmo vse od začetka do konca!« Kakor hitro se je lotil, da »vse pregleda«, so mu misli zopet odšle svoja posebna, nehotena pota, medtem, ko jih je jek nerazumljive, nerazložljive trpkosti tiho spremljal, kakor če poje močna struna in jo mnoge druge skrivnostno trepetajoč neslišno spremljajo.

Prejšnji večer so dolgo v noč pretresali javne zadeve; bilo jih je mnogo ljudi, iste starosti in popolnoma različnega značaja in mišljenja. Meliva si je bil že premnogokrat obljubil, da o teh rečeh ne bo več govoril, ker se je prepričal, da je človek brez mere in da more ostati samo tedaj miren in na jasnem s samim seboj, če govori o stvareh, ki niso važne. In snoči je bil zopet zašel v to. Nenadoma se je videl, kako nekaj dokazuje, naštevajoč razloge na svojih vitkih, snažnih prstih, ki so se pod pritiskom krivili v členkih; te geste ni mogel trpeti in sedaj, ko se je nepričakovano zavedel, da jo je napravil tudi sam, je resnično zardel in zamrmral: »Kreatura! kaka priskutna kreatura sem!« Razen tega je v pogovoru neprestano rabil besedo »etika«, ponavljal jo je toliko časa, da so se je polastili tudi drugi, ravno tako po zunanje samo, kakor se je je polastil on od nekod. »Mišljenje, vse javno mišljenje mora dobiti novo, trdno etiško podlago« se je celo izrazil; osramočen se je spominjal tudi, da je pri tem, hoteč biti glasan in govoriti s poudarkom, nenaravno zvišal glas, ki